

AKO DETSKÉ KNIHY ROZVÍJAJÚ POROZUMENIE U DETÍ A POMÁHAJÚ IM PREKROČIŤ HRANICE VLASTNEJ SKÚSENOSTI

Téma príspevku:

Detskí utečenci sa dnes vyskytujú vo všetkých častiach sveta. Pohybujú sa v našich školách a v komunitách. Ich skúsenosti často neodrážajú skúsenosti detí, ktoré tu stretávajú. Čo môžeme urobiť my, učitelia, knihovníci a rodičia, aby sme pomohli týmto deťom nájsť mier po tom, čo zažili, a zároveň ovplyvniť chápanie tých detí, ktoré nemali s utečenectvom skúsenosť?

V tomto príspevku sa pozrieme do dvoch častí sveta, v ktorých sú školy ovplyvnené detskými utečencami: Európa a Severná Amerika.

Uvedenie súvislostí.

Podľa novej správy Unicef sa počet detských utečencov zvýšil. Deti predstavujú neprimeranú časť zo všetkých utečencov na svete. V roku 2015 tvorili menej ako tretinu celosvetového obyvateľstva, čo súčasne predstavovalo 51% svetových utečencov. Len za päť rokov sa toto číslo zvýšilo takmer na 80%. Dnes je 1 z každých 200 detí na svete utečencom a takmer každé tretie dieťa žije mimo krajiny, kde sa narodilo.

Európa.

Spomedzi 1,3 milióna ľudí, ktorí požiadali o azyl v Európe v roku 2015, bolo takmer 100 000 detí bez sprievodu. Väčšina z nich pochádzala z Afganistanu a Sýrie, pričom 13% malo menej ako 14 rokov. Mladiství bez sprievodu v Európe teraz predstavujú najväčšiu migráciu detí od druhej svetovej vojny.

Severná Amerika.

Počet maloletých bez sprievodu, ktorí sa pokúšajú vstúpiť do Spojených štátov väčšinou zo Strednej Ameriky, sa v posledných rokoch dramaticky zvýšil. Podľa agentúry Unicef bolo na hranici s USA v prvom polroku 2016 zadržaných takmer 26 000 detí bez sprievodu. Väčšina týchto maloletých nemá prístup k advokátom a približne 40 % je poslaných späť do svojich krajín. Tento osud môže znamenať „trest smrti“, lebo mnohí utekajú zo svojich krajín, aby sa vyhli členstvu v gangoch.

Ako to ovplyvňuje naše školy?

Keďže je tak veľa nových príbehov o rodinách, ktoré utekajú zo Sýrie a ďalších krajín zasiahnutých vojnou, deti sa nás ohľadom týchto bolestných situácií môžu pýtať. Je dôležité,

aby sme chránili deti pred traumatizujúcimi obrázkami a informáciami. Avšak tiež v nich chceme rozvíjať empatiu k tým, ktorí prechádzajú ťažkosťami. Chceme teda posilniť deti v tom, aby vedeli, že môžu priniesť zmenu. V deťoch sa takéto porozumenie môže vytvoriť práve cez detské knihy, ktoré k porozumeniu budú viesť.

Na druhej strane môžeme mať v našej komunite a v našich školách detí utečencov, ktorí sa potrebujú uzdraviť z toho, čo zažili. Detský utečenec má päťkrát vyššiu pravdepodobnosť, že nebude chodiť do školy, než deti, ktoré nie sú utečencami. Dokonca aj tí v škole sú pravdepodobne diskriminovaní, vrátane nespravodlivého zaobchádzania a šikanovania. Mnohé sú obeťami obchodovania s ľuďmi. Mnohé žijú na uliciach, spia na chodníkoch a v dopravných prostriedkoch. A mnohé prichádzajú do škôl v Európe a v Spojených štátoch po tom, čo zažili vraždu rodinných príslušníkov, vojnu, hladovanie a stratu domova.

Sila kníh a čítania.

Skutočný život si vyžaduje knihy, ktoré poskytujú informácie, útechu a vzorce pre zvládnutie ťažkých životných období. Detské knihy môžu vytvoriť dôležitú cestu k uzdraveniu. Môžu mať silný vplyv na život dieťaťa. Knihy môžu poskytnúť čitateľom všetkých vekových kategórií príležitosť nájsť riešenia prostredníctvom postáv a konfliktov v príbehu, a teda aj v čitateľoch samotných. Môžu poskytnúť okno a zrkadlo k životu. V knihách môžu deti zažiť „okná“ do vonkajšieho sveta, môžu sa „pozerať von“ na skúsenosti iných detí, ktoré mali odlišné zážitky. Knihy môžu tiež nastaviť dôležité „zrkadlo“, aby sa pozreli dovnútra a premýšľali o skúsenostiach, v ktorých postavy v knihe odrážajú svoje vlastné zážitky, a tiež ako sa postavy dokážu vyrovnáť a učiť sa zo svojich skúseností.

Prostredníctvom kníh môže dieťa vidieť, ako iní čelili a riešili podobné problémy, stretli sa s úzkosťami, frustráciami, nádejami a sklamaniami, pričom môže použiť tieto poznatky v situáciách v reálnom živote s podporou niekoho, kto mu pomôže, aby pochopil alternatívne riešenia svojich problémov (Marion Baraitser, 2014).

Knihy sa môžu použiť ako vynikajúce prostriedky v celkovom prostredí triedy alebo sa môžu použiť pri deťoch individuálne či v malej skupine v učebni alebo knižnici. Sú tiež vynikajúcim prostriedkom pre rodičov, ktorí potrebujú pomoc v ťažkých situáciách. Rodičia a pedagógovia nemôžu vždy odstrániť bolesť a utrpenie dieťaťa, ktoré sa ocitne v kríze. Avšak môžeme poskytnúť prostriedok na uzdravenie sa cez prácu s knihami a čítanie. (Roberts a Crawford, 2008).

Čítanie deťom nahlas, ako aj určené a spoločné čítanie príbehov má za následok nielen poskytovanie informácií, ale aj stimulovanie diskusie o tom, čo znepokojuje mladých ľudí, prezentovanie nových hodnôt a postojov a umožnenie skupine uvedomiť si, že ostatní majú podobné problémy a reálne prostriedky na ich vyriešenie. Vhodne vybrané príbehy tiež ponúkajú mladému čitateľovi základ pre morálny úsudok, ktorý mu pomáha rozpoznávať rozdiel medzi dobrým a zlým. Poskytujú vzorce, s ktorými sa môže zidentifikovať.

Knihy o utečencoch a prisťahovalcoch sú univerzálne. Vyjadrujú skúsenosti všetkých rás, kultúr a vierovyznaní. Môžu podporovať kladné postoje v čitateľoch, a odstraňovať spoločné predsudky a stereotypy. Ako rodičia a vychovávatelia máme zodpovednosť položiť základy pre toleranciu a akceptáciu. Robíme tak v nádeji, že odstránime diskrimináciu.

Tieto traumatizované deti majú často pocit, že stratili svoju schopnosť cítiť. Práve oni potrebujú počúvať, rozprávať a písať príbehy, aby mohli premýšľať o tom, čo cítia. Čítanie, rozprávanie a písanie príbehov sú mimoriadne užitočné nástroje pre traumatizované deti: pomáha im to uvoľňovať emócie, poskytuje im to možné riešenia vlastných problémov, povzbudzuje ich to, aby hovorili o svojich vlastných problémoch, umožňuje im to hovoriť o odlišných kultúrach, otvára im to ďalšie záujmy, ktoré môžu sledovať, a umožňuje im to sebareflexiu. Vaša ochota rozprávať sa s nimi z pozície učiteľa či rodiča o ich pocitoch a skúsenostiach ich uistuje, že „môžeme hovoriť o čomkoľvek“, a že je v poriadku zdieľať myšlienky a emócie. (Dreyer 1984).

Je dôležité, aby zvolený text zahŕňal komplexné emócie, myšlienky, obrusovanie charakteru, morálku o dilemách, v ktorých ľudia cítia veľký zármutok, no vždy so zábleskom nádeje. Mal by mať literárny charakter, a to v tom zmysle, že samotná kniha ako štruktúra a umelecké dielo nás posúva kvalitou, s ktorou bola vytvorená a napísaná. Malo by ísť o odvážny a morálny akt, ktorý posilňuje zmysel života, ktorý človek žije. Knihy by mali byť o univerzálnych hodnotách: spravodlivosť, morálne rozhodnutia, viera v slobodu, hodnota každého jednotlivca a schopnosť postáv, ktoré sa riadia týmito hodnotami, aby prežili.

Zvolený text by mal povzbudiť mladého traumatizovaného človeka, aby rozpovedal svoje príbehy. Majte však na pamäti, že mnohí z mladých ľudí považujú vyjadrovanie o sebe za príliš desivé, alebo že ich kultúra nezvykne podporovať takúto formu riešenia traumy. Každá kniha by mala svojím príbehom podnecovať zmysel prežitia v nových podmienkach. Mala by byť posilnením a nádejou napriek náročným prekážkam. Dôležité je tiež, aby si deti uvedomili, že rozprávanie o svojich príbehoch je kľúčové najmä pre nich, alebo pre tých, ktorí sú v podobných situáciách, pričom je nutné uistiť ich, že ich nikto nebude súdiť, ignorovať alebo vysmievať sa ich tvorbe, ktorú vytvoria na základe týchto kníh. (Marion Baraitser, 2014).

Vybraný zoznam kníh o deťoch utečencov.

Knihy o utečencoch a imigrantoch vyjadrujú skúsenosti všetkých rás, kultúr a vierovyznaní. Môžu podporovať kladné postoje v čitateľoch, a odstraňovať spoločné predsudky a stereotypy. Z pozície rodičov a vychovávateľov máme zodpovednosť položiť základy pre toleranciu a prijatie. Robíme tak v nádeji, že odstránime diskrimináciu.

Prezrite si odporúčaný zoznam kníh publikovaných v Spojených štátoch.

Zdieľanie kníh o deťoch utečencov.

V rámci mojej prezentácie som si dnes pre vás vybral dve z odporúčaných kníh. Jedna sa odohráva na Strednom východe a v Európe a druhá sa odohráva v Severnej Amerike.

Kniha ***The Journey*** (Cesta), ktorú napísala Francesca Sanna. Flying Eye Books, 2016.

Príbeh zobrazený očami mladého dievčaťa, v ktorom sa skúmajú jej nepredstaviteľné rozhodnutia, keďže ako matka so svojimi dvomi deťmi je nútená utiecť z domu a od všetkých, ktorých pozná, aby unikli vojnovému zmätku.

Inšpiráciou pre knihu bola situácia, keď autorka a ilustrátorka Francesca Sanna stretla dve dievčatá v utečeneckom tábore v Taliansku. Potom začala robiť interview s viacerými utečeneckými rodinami v Európe a vytvorila túto knihu ako poctu ich kritickej situácii a nezdolnosti.

Kniha ***Somos como las nubes*** (Sme ako mraky), ktorú napísal Jorge Argueta. Ilustroval Alfonso Ruano. Groundwood Books, 2016.

Výrečný a hlboký popis tragických migrácií tisícok a tisícok detí, ktoré častokrát opúšťajú svoje domovy v Strednej Amerike samé, hľadajú útočisko v Spojených štátoch a rozlúčia sa so všetkým, čo poznajú, pretože sa boja o svoj život.

Sme ako mraky je dojemnou zbierkou bilingválnych básní s voľným veršom. Zbierka poézie začína básňou zobrazujúcou skúsenosti a pohľady z domovov detí v rodných krajinách. Potom sa presunie na cestu, ktorou sa deti vyberú do Spojených štátov.

Aktivity, cez ktoré môžete s deťmi zdieľať knihy:

Po prečítaní knihy môže nasledovať diskusia a interakcia spolu s ďalšími aktivitami, ako je tvorivá diskusia a hranie rolí.

Pri práci s deťmi, spolu so štruktúrovanými aktivitami, je dôležitá aktivita kladenia otázok zručne, aby sa získali potrebné odpovede. Otázky by mali byť otvorené, podporujúce sebareflexiu.

Ako rozprúdiť konverzáciu o knihách s utečeneckou tematikou.

1. Spoločne si predstavte, že prídete do novej krajiny bez toho, aby ste poznali jazyk alebo zvyky. Pomôžte sa deťom „vžiť do kože“ dieťaťa utečenca tým, že sa spýtate:
 - a. Aké by to bolo, keby ste museli odísť domov tak rýchlo a náhle?
 - b. Čo by ste si zbalili, keby ste mali taký krátky čas?
 - c. Čo by vám chýbalo?
 - d. Ako by ste sa cítili?
 - e. Čo by mohlo pomôcť tomu, aby sa utečenec cítil pohodlnejšie a menej vystrašený v novom domove?

2. Vždy deti ubezpečte, že sú v bezpečí. Zamerajte sa na pozitívne spôsoby, ako preklenúť rozdiely, a nie na zúfalstvo.
3. Starším deťom vysvetlite, čo znamená „utečenec“. (Možná definícia: niekto, kto je nútený utiecť z domova, pretože sa obáva, že ak by zostal, tak príde o svoj život alebo slobodu).

Diskusia pred čítaním (nastavenie pódia pre konkrétnu knihu)

1. Aký je názov knihy?
2. Koho a čo vidíte na obale knihy?
3. Čo si myslíte, o čom je kniha?

Diskusia po prečítaní (zameranie je hlbšie, identifikácia s postavami a príbehom)

1. Aká bola vaša obľúbená časť knihy a prečo?
2. Čo ste si v knihe všimli, že zobrazovalo prvky rodinnej kultúry?
3. Aké si myslíte, že bolo poslanstvo knihy?
4. Má tento príbeh akékoľvek podobnosti s vašimi zážitkami? So skúsenosťami vašej rodiny? So skúsenosťami priateľov a/alebo spolužiakov?

S celou triedou hovore o niekoľkých dôvodoch emigrácie ľudí. Sú niektorí z vás z rodín migrantov? Požiadajte ich, aby hovorili so svojimi rodičmi alebo starými rodičmi o tom, čo viedlo ich rodiny k emigrácii, a potom zdieľajte ich zistenia s triedou. Čo majú príbehy spoločné? Aké sú rozdiely?

1. Aké sú migračné modely vašej rodiny?
2. Odkiaľ je vaša rodina a prečo ste emigrovali?
3. Zahŕňa vaša rodina utečencov, ktorí utiekli z dôvodu násillia alebo hladomoru?
4. Bol niekto vo vašej rodine nútený migrovať proti svojej vôli?
5. Kto sa vo vašej rodine presťahoval v nádeji, že nájde nové príležitosti, dobrodružstvo alebo lepší život?
6. Pri skúmaní svojej vlastnej rodinnej histórie venujte osobitnú pozornosť výzvam, ktorým vaša rodina čelila, a ako to napriek týmto výzvam prekonali.
7. Kto boli ľudia, ktorí pomáhali členom vašej rodiny počas ciest, alebo ich privítali vo svojich nových domovoch?

Ďalšie odporúčané aktivity:

1. Nech žiaci ilustrujú zvolenú scénu z knihy alebo scénu z vlastnej skúsenosti s utečencami, ak je to vhodné.
2. Sledujte migráciu detí z knihy na mape. V triede.
3. Vytvorte mapu s ohľadom na geografickú rozmanitosť vašej rodiny a komunity. Kde ste žili? Odkiaľ sú vaši predkovia?
4. Ukážte študentom vekovo vhodné fotografie alebo videá o životoch v utečeneckom tábore. Zaznamenajte, v čom sú ich životy podobné a v čom odlišné od detí v utečeneckom tábore. Usporiadajte položky pomocou Vennovho diagramu alebo iného grafického zoradenia, aby ste preukázali podobnosti a rozdiely.

5. Nech žiaci hľadajú články o deťoch utečencov v časopisoch alebo novinách. Porovnajte tieto príklady s fiktívnymi knihami o utečencoch. Rozprávajte sa o rozdieloch medzi fikciou a literatúrou faktu.
6. Nakreslite obrázok alebo napíšte slová, cez ktoré vyjadrite, ako by ste sa cítili, keby ste museli odísť z domu a cestovať do neznámej krajiny, aby ste začali nový život.
7. Ak by ste museli opustiť svoj domov a vziať si so sebou štyri veci, čo by ste si vzali? Prečo? Vytvorte si diorámu majetku, ktorý ste si vybrali, a zahrňte do nej náznaky o ceste, na ktorú sa chystáte vydať.
8. Vyberte si obľúbenú scénu z knihy a nechajte študentov scénu zahrať, buď ako celú triedu alebo v malých skupinách. Ak je to možné, napíšte dialóg, čo asi hovoria hlavné a vedľajšie postavy, alebo použite skutočný dialóg z knihy. Priradte rôzne scény k malým skupinám študentov a potom zahrajte celú knihu ako hru.
9. Prostredníctvom riadenej diskusie napíšte krátku drámu alebo čitateľské divadlo o knihe.
10. Nechajte študentov premýšľať nad niečím, čo je pre nich dôležité. Niečo, čo chcú nejakým spôsobom pozmeniť, niečo, čo považujú za nespravodlivé alebo neférové buď vo svojom vlastnom živote, v škole, v komunite alebo vo svete. Nech napíšu o tom list rodičom, škole, a pod. Nechajte žiakov prečítať listy nahlas.
11. Zistite si aké skupiny a organizácie sú vo vašej komunite najaktívnejšie so zameraním na prisťahovaleckú politiku, obhajovanie alebo poskytovanie právnej, finančnej a sociálnej podpory imigrantom a utečencom.
12. Ako trieda premýšľajte o veciach, ktoré môžu všetci študenti urobiť, aby sa vyriešili alebo aby sa vyhli konfliktom medzi sebou. Zostavte návrhy na grafe a nechajte študentov návrhy podpísať.